

đurđa otržan

CARL NIELSEN

- o 150.obljetnici rođenja

Od muzičke akademije “Jean Sibelius” u samom središtu Helsinkija, “Glazba JE život i neiscrpiva je kao i on” - objavio je svoj credo danski skladatelj Carl Nielsen ovom programskom bilješkom priloženom njegovoj “Četvrtoj simfoniji“, op. 29, kao i simfonijom samom, jednim dugim neprekinutim simfonijskim tijekom. Pa iako se ta formalna novina pripisuje utjecaju sonate Franza Liszta, očito je da je Lisztova sonata samo oslobodila Nielsenovu potrebu da izrazi duboki osjećaj koji ga je vezivao uz glazbu. Ta njegova inspiracija i ekspresija događaju se istovremeno kad i Mahlerova očaranost mogućnostima simfonijske forme kada izjavljuje “Simfonija je kao svijet, mora moći obuhvatiti sve”. Prvo desetljeće XX. stoljeća, a i kasnije, oslobodile su u velikim simfoničarima toga razdoblja, ili bolje reći, omogućile su im da se zadube u svoju umjetnost dublje no što su to mogli prije ili poslije. Važno je reći da je tada većina njih dostigla stručnu zrelost i godine života kada nakupljeno znanje teži da se izrazi, a zamišljene koncepcije dobiju glazbeni oblik.

Društvene pozicije tadašnjih skladatelja koje ćemo danas smatrati velikim simfoničarima nisu bile nipošto slične, a kamoli jednake. Glazbenih centara bilo je malo, Berlin, Pariz, Dresden itd., a domaća, nacionalna podrška je u mnogočemu varirala kako kod Mahlera, Brahmsa, Sibeliusa ili Nielsena. Međutim, kad se već 1907. godine Nielsen dotakao programa napisavši “Drugju simfoniju” kao orkestralnu sliku četiriju temperamenta, iskazao je još jednu stilsku pripadnost svome naraštaju zahvativši s istih izvora kao i Ottorino Respighi, Mihail

Glazunov i drugi. Nielsen je zahvatio i u folklor svoga naroda stvarajući vrlo popularne i cijenjene pjesmarice, osamostalio solističku glazbu za violinu, flautu i klarinet na individualističke koncerte slične simfonijama s istaknutim solistom u prvom planu. I sam gotovo cijelog života violinist u orkestru Tivoli u Kopenhagenu, progresivno je, kroz komornu glazbu, gudačke kvartete, puhačke kvintete s jedne strane i velike simfonijske slike s druge, gradio taj kasno-romantičarski glazbeni oblik, u čemu se i inače očituje porast težnje za individualizacijom početkom XX. stoljeća na svim planovima umjetnosti. Kada je 1922. godine za jednu proslavu u svome rodnome kraju na Funenu doveo tisuću zborista za izvedbu lirske humoreske, kantate “Proljeće na Funenu”, ne možemo, a da ne pomislimo na simfonijske dimenzije Mahlerove “Osme simfonije”. Kad mu je kao dirigentu izmakla postava “Tristana i Izolde” na pozornici Danskog kraljevskog kazališta, to ga je pogodilo više no sukob s izdavačem. U svakom pogledu njegovog stvaralaštva vidljiv je suodnos sa istom estetikom njegovog naraštaja. Nielsen je upijao dosege svojih suvremenika posjećujući koncerte po Njemačkoj, Francuskoj i Italiji, ali ga je težnja za samosvojnošću očuvala od kopiranja. Nielsen je bio i ostao Danac i on je Danskoj nakon Nielsa Gadea trebao, pa je s te strane cijeloga života imao dovoljno prostora i posla u društvenom životu, za što mu se Danska i odužila. Postao je direktorom Kraljevske glazbene akademije početkom zadnje godine života -1931. godine, i direktorovao samo deset mjeseci, no iz oproštajnog govora njegove udovice, kiparice Anne Marie Nielsen, očito je koliko je Nielsen bio tražen, izvođen i prisutan u kulturnom životu svoje zemlje. Malo njih može se time pohvaliti.

Carl Nielsen bio je Danac, ali je bio i svjetski skladatelj, stilski čvrsto pripijen za hiper-romantičarsku estetiku i originalan u svome simfonijskom jeziku, što ga stavlja uz bok Straussu, Sibeliusu, Holstu, Blissu, Mahleru i drugima. Bio je možda i odvažniji od njih, stvarajući novi oblik svakom svojom novom simfonijom. Prvu mu je simfoniju, op.7, pohvalio u Carl Nielsen bio je Danac, ali je bio i svjetski skladatelj, stilski čvrsto pripijen za hiper-romantičarsku estetiku i originalan u svome simfonijskom jeziku, što ga stavlja uz bok Straussu, Sibeliusu, Holstu, Blissu, Mahleru i drugima. Bio je možda i odvažniji od njih, stvarajući novi oblik svakom svojom novom simfonijom. Prvu mu je simfoniju, op.7, pohvalio u Dresdenu Johannes Brahms 1894. godine, što je zasigurno dalo velikog poleta tada mladom simfoničaru. Već je “Druga simfonija” ocrtała ljudske temperamente i iskazala Nielsenov osjećaj za ravnotežu programskih i simfonijskih elemenata. “Treća” je već dobila i ime “Espansiva”, nastala upravo u tim blagoslovljenim godinama u Europi prije Prvog svjetskog rata, i do danas osvaja sve više koncertnih podija, ali i slušatelja na svim tehnološkim platformama. Iskusan dirigent, Nielsen je stvorio djelo koje dirigenti vole. “Četvrta simfonija” ili “Neiscrpiva” s motom koji smo naveli na početku, oda je glazbi i životu, kretanju svega što živi, vrhunac izraza Nielsenovog entuzijazma za lijepe i velike stvari, koji se prvi put izrazio himnom ljubavi krajem XIX. stoljeća kada je svoj zanos ljubavi okrunio brakom s kiparicom Ann Marie Carl-Nielsen. “Peta simfonija” je djelo u dva dijela, a “Šesta simfonija” je ponešto enigmatična; premda nosi naziv “Jednostavna” (“Semplice”), čini se da slušatelji čak ni danas ne nalaze izraz te jednostavnosti tako lako, pa se ta simfonija, ujedno Nielsenova zadnja, i najmanje izvodi. Možda je Carl Nielsen njome tek anticipirao eru

modernog neo-klasicizma koji će tek kasnije razviti Prokofjev i Britten u svojim “jednostavnim” simfonijama. Simfonijskim slikama i uvertirama, Nielsen je potvrđivao svoj status velikog simfoničara, koji je uz svoje nacionalne motive zahvaćao i u egzotične teme dalekog Istoka, volio je također skladati za pozornicu i imao sreće da su mu se djela redovito izvodila u domovini.

Izrastao na danskom kulturnom tlu, Nielsen je učinio značajne stvari za glazbeni život u Danskoj, zbog čega je bio cijenjen, ali i ostao u sjeni drugih europskih međunarodno priznatih skladatelja. Skladao je simfonijskim univerzalnim jezikom i pripada mu ravnopravno mjesto među velikim simfoničarima prve polovice XX. stoljeća, pa njegove istaknute simfonije poput “Espansive” i “Neiscrpive” možda to konačno i nadoknade u godini velike obljetnice.

